

« Satisfactionem, inquit, negavi, qualem ipsi docent: quod mihi non erit difficile probare. Ostendant si possunt ubi in tota Scriptura unus apex, aut iota scribatur, pro peccato mortali uno debere satisfieri septem annis: dicant ubi pro differentibus peccatis differentes penas statuat Christus, et Apostoli. Nonne hæc omnia sunt postea inventa ab Episcopis? imo dent unum ex antiquis Patribus, in quo legantur quadragena, septena, et similia. Ubi fecerint, libens revocabo.»

Respondeo: non esset quidem necessarium ex Scripturis, et Patribus ea demonstrare, quæ requirit Lutherus, si summo jure agere vellemus: non enim contendimus determinationem certarum penarum sive quoad tempus, sive quoad modum, esse juris divini. Quemadmodum enim in multis aliis rebus generatim Christus præscripsit quid agi vellet, determinationem autem quoad tempus, locum, modum, et cætera similia, Ecclesiæ potestati reliquit, ut sanctus Augustinus testatur in epist. 86. ad Casulanum de jejuniis, et in epist. 118. ad Januarium, de sumenda Eucharistia: sic etiam dicere nobis liceret, Christum in genere Penitentiam peccatoribus imperasse, modum autem et tempus, et similia, definitioni Ecclesiæ reliquisse.

Verumtamen non erit difficile, in divinis litteris ostendere multam septem annorum pro peccato, quam Lutherus querit. Lib. II. Regum cap. 24. cum David peccasset in Deum, ac deinde respiciens dixisset: *Peccavi valde in hoc facto, sed precor Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egimus* (1), non remisit ei Deus continuo, ut Lutherus in primo argumento contendebat, omnem culpam et penam, sed culpa remissa penam indixit septem annorum, aut si male, aliam brevioram, sed durioram, trium videlicet mensium, aut denique aliam brevissimam, dierum trium, sed gravissimam. Habemus igitur non apicem, aut iota unum, sed integram, planamque sententiam Scripturæ divine, ubi pro uno peccato pena septennis indicitur. Neque longe abest a proposito nostro quod scribitur Daniel. 4. regem Nabuchodonosor pro peccato superbia septem temporibus, id est, septem annis, gravissimam penam Deo jubente luisse. Num. XII. Maria soror Moysi pro peccato mummurationis jussu Domini septem diebus extra castra morari coacta est.

Quod autem Lutherus indicari postulat locum, ubi pro differentibus peccatis differentes penas constituantur: habemus testimonium luculentum in Deuteron. cap. XXV. *Pro mensura delicti, erit et plagarum modus* Et Apocal. XVIII. *Quantumse gloriificavit, et in deliciis fuit, tantum date ei tormentum et luctum* (2); ex his enim locis perspicue discimus diversa peccata, diversas exigere penas, majora videlicet majores, et minora minores.

Quod vero pertinet ad sanctos Patres, quorum vel unum sibi demonstrari cupit Lutherus, qui meminerit quadragenarum et septenarum, id est, penitentiarum quadraginta dierum, aut septem annorum: nos pro uno Patre Concilia antiquissima Patrum plurimorum dabimus. In Concilio Ancyrano celebrato ante Nicenum I. Concilium, id est, ante annos 1270, can. 8, injungitur septennis penitentia iis, qui coacti bis, terve, idolis sacrificaverant, et in eodem Concilio pro variis delictis, aliquando duorum, aliquando trium, aliquando etiam decem annorum penitentia indicuntur. In Concilio Niceno I. trecentorum decem et octo sanctorum Patrum, can. 11. indicitur penitentia annorum undecim iis, qui præter necessitatem prævaricati sunt; et can. 12. quibusdam alii annorum 13. penitentia imperatur. In Concilio Elibertino, quod circa tempus Concilii Niceni celebratum est, can. 5. mulieri, quæ ancillam verberando necavit, septem annorum injungitur penitentia.

Denique innumerabilia sunt ejusmodi testimonia, quæ tum in ipsis Conciliis, tum apud Ivozem, et Burchardum decretorum collectores legi possunt, ex quibus Lutheri imperitia, qui ne unum quidem Patrem pro septenni penitentia proferri posse credidit, facile cognosci potest.

CAPUT XII.

Solventur argumenta Philippi, Melancthonis ex Locis communitibus.

Jam vero Philippus Melancthon in Locis communibus tit. de Satisfactione, quædam alia argumenta congressit, quæ hoc loco solita brevitate solvemus.

Primum, exemplo Gentilium conatur

ostendere, Satisfactionem apud veteres Christianos nihil aliud fuisse, nisi publicam excommunicationem, et certa signa reatus, atque etiam penas externas, quæ injungebantur publicis peccatoribus exempli et disciplina causa: et profert exempla quædam de Phœnice apud Homerum de Oreste, Peleo, Antilocho, Adrasto, et similibus, qui leguntur in historiis, sive potius in fabulis Græcorum.

Respondeo, exstare vestigia quædam Satisfactionis apud Ethnicos libenter admittimus, id enim argumento est, naturale iudicium docere, post admissam culpam necessariam esse Satisfactionem: tamen nullo modo credibile est, Christianos ab Ethnicis satisfaciendi ritum habuisse; cum in utroque testamento tam multa et tam perspicua inveniuntur præcepta, et exempla Satisfactionis. Cur enim, obsecro, primi illi Christiani a Phœnice, potius, aut Oreste, Peleo, Antilocho, vel Adrasto, Satisfactionem didicissent, quam a Job, Davide, Achabo, Manasse, Ninivitis, et aliis, qui in Scripturis sanctis Deum verum pro opera Penitentia placare studuisse inveniuntur? et quid opus erat in fabulis Græcorum opera Penitentia quærere, cum in Scripturis Propheta, et Apostoli, et Christus ipse tam frequenter ad ea opera homines adhortetur.

Sed illud nullo modo ferendum est, quod Philippus scribit, exempli solum, et disciplina causa impositas satisfactiones in usu fuisse apud veteres. An exempli, et disciplinae causa. Rex Achab, cui nemo Satisfactionem imponere ausus fuisset, cilicium ad carnem sponte sua gerebat, et dormiebat in sæco, ac jejunabat, ut legimus lib. III. Regum cap. 21. an potius ut soli Deo, qui videt in abscondito, satisfaceret? Joram quoque rex Israel, cum tempore belli et famis Deum per Penitentiam placare cuperet, cur cilicium gerebat occulte, ut habemus lib. IV. Regum cap. 6. nisi quia non hominibus, sed Deo satisfacere cupiebat? Quod idem ex rege David intelligi potest, qui solo Dei oculo contentus, lavabat per singulas noctes lectum suum, et humiliabat in jejuniis animam suam, et panem sicut cinerem manducabat, ut ipse de se in Psalmis loquitur: ut omittam testimonia Patrum, qui disertis verbis testantur, per opera Penitentia Deum esse placandum, atque illi potissimum satisfaciendum: quæ testimonia supra posuimus.

Alterum Philippi argumentum constat ex

variis causis, quibus Deus in hoc mundo affligit Ecclesiam. Nam posteaquam enumeravit decem causas, ita concludit: «Omittantur ergo fabulæ de compensatione Purgatorii, quæ nulla habent testimonia in Scriptura prophetica, et apostolica, et cogitentur aliæ majores cause calamitatum, ut iram Dei agnoscamus, et expavescamus, et rursum veram consolationem nobis proponamus.»

Respondeo, multis modis argumentum peccati. Primum, non reddit causam afflictionum, quas vel ipsi penitentes sponte sua assumebant, ut Ninivitis, Job, David, et cæteri: vel Ecclesia penitentibus injungebat, ut ex tot Conciliis supra probavimus; sed earum tantum quas a Deo immissas, velint nolint, homines tolerare coguntur. Etsi autem nos fatemur flagella divinitus immissa, si æquo animo tolerentur, non parum prodesse ad Satisfactionem: tamen magis proprie satisfactionis dicuntur labores sponte assumpti, vel a iudice spirituali impositi ad compensandam injuriam Deo factam.

Deinde non probat Philippus non esse alias causas calamitatum, quas Deus immittit, præter illas decem, quas ipse enumerat. Et quemadmodum ipse reperit causas, non unam, aut duas, sed decem, ita possumus et nos undecimam addere, quæ cæteris nihil repugnet: ea vero est, ut homines Christiani calamitates, quibus a Deo premuntur, libenter sustinentes, Purgatorii penas evadant.

Denique ex illis ipsis causis, quas ipse adducit, colligi potest, valere Satisfactiones ad penas Purgatorii compensandas, quod ipse negat. Fatetur enim Philippus in prima et octava causa, Deum calamitatibus snos affligere, ut eorum peccata puniat: fatetur etiam paulo post, id est, pag. sequenti, ejusmodi calamitates per Penitentiam nostram mitigari, et aliquando penitus tolli, idque ex divinis litteris probari posse dicit. Quod igitur ipse docet de pena temporali hujus vite, nos extendimus etiam ad penam temporalem vite futurae, quæ Purgatorii pena nominatur. Esse autem Purgatorium post hanc vitam negat Philippus, et ideo negat penam alterius vite per Penitentiam mitigari, vel tolli: sed si admitteret Purgatorium, admitteret consequenter (quod ex iis quæ ipse docet, aperte sequitur) Purgatorii penam per penitentiam mitigari, vel tolli. Porro, Purgatorium esse, nos in 2. tomo Controversia-

(1) II Reg. XXIV, 40. — (2) Deut. XXV, 2; Apoc. XVIII, 7.

rum ex Scripturis et Patribus clarissime demonstravimus: proinde nihil est, quod in hoc argumento diutius immoremur.

Postremum argumentum in Locis communibus, ducit Philippus ab absurdis, quae in Scholasticorum doctrina, quam ipse doctrinam Monachorum vocat, reperiri dicit: « Multa sunt, inquit, deliramenta in opinione Monachorum, quorum aliqua satis est refutasse. Satisfactiones Monachorum obscurant legem, et Evangelium, et amplificat dignitatem traditionem humanarum: fingunt enim in Satisfactionibus aliquid amplius fieri, quam legem Dei; somniant reliquos operibus legi Dei satisfactum esse. Necesse est autem, in Ecclesia exstare hanc doctrinam, quod in hac vita procul absint etiam renati a perfectione legis. Deinde obscurant Evangelium, quia fingunt, mortem aeternam nostra compensatione aboleri, imo indocti facile transferunt Satisfactiones etiam ad remissionem culpae. Tertio amplificat traditiones humanas; definiunt enim Satisfactiones esse opera non debita, hoc est, caeremonias humanas, certorum dierum jejunia, certorum ciborum abstinentiam, certarum precum lectionem. Necesse est autem in Ecclesia exstare hanc doctrinam: Frustra colunt mandatis hominum, id est, observationes humanae non sunt cultus Dei, ac nullo minus aslimationis tanta, ut sint compensatio pro morte aeterna. »

Respondeo, omitto quod doctrinam Catholicam, per contemptum Philippus doctrinam Monachorum nominat: neque enim conviciis, sed argumentis certare mihi propositum est, quamquam eam doctrinam, quam Philippus oppugnat, non Theologorum tantum Scholasticorum, quorum plerique Monachi fuerunt, sed etiam omnium veterum Patrum esse, paulo ante ostendimus.

Quod igitur attinet ad illa tria, quae adversus doctrinam de Satisfactione obijciuntur, quod videlicet obscurat legem, quod obscurat Evangelium, et quod amplificat dignitatem traditionem humanarum. Primum repugnat Scripturae et Patribus universis. Secundum, non modo est falsum, sed etiam ipso teste Philippo falsum esse convincitur. Tertium et est aperte falsum, et supra a nobis cap. 4. et 6. refutatum.

Primum Scripturae et Patribus repugnare,

(1) Matth. IX, 16.

perspicuum est ex cap. 19. Matthaei, ubi Dominus consilia a praeceptis distinguens, ostendit, posse homines justificatos per gratiam Dei non solum implere legem; sed etiam aliqua alia opera Deo gratissima facere, quae imperata non sint. Nam interroganti adolescenti: *Quid boni faciam, ut habeam vitam aeternam?* (1) respondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Cumque ille diceret, se omnia servasse a juventute sua, adjecit Dominus, et ait: *Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, et veni sequere me;* de quo loco fuse disseruimus in II. lib. de Monachis, cap. 9. ubi etiam multa alia adduximus testimonia Scripturarum ad rem eandem confirmandam: et in eodem libro, cap. 11. adduximus testimonia Patrum Latinorum et Graecorum, qui disertis verbis affirmant, posse hominem Christianum per Dei gratiam plus facere, quam Deus praecipiat. Quare necesse est in Ecclesia exstare hanc doctrinam, posse omnes Christianos (ut Concil. II. Aurasianum, can. ultimo tradit) post acceptum Baptismum, cum Dei adjutorio, quae ipsi Deo sunt placita, si fideliter laborare voluerint ad implere.

Alterum autem (ipso teste Philippo) falsum esse, ac proinde Philippum sibi non constare, ex ejus verbis demonstrari potest. Scribit enim hoc loco, per Satisfactiones Evangelium obscurari, propterea quod Monachi fingant, mortem aeternam nostra compensatione aboleri: at non dicunt hoc, sed negant potius Monachi, id est, Scholastici Doctores; quod in eodem titulo de Satisfactione, docuit Philippus his verbis: « Monachi hic definiunt Satisfactiones Opera non debita, quibus volunt redimi poenas Purgatorii, aut certe alias poenas temporales: Sic enim docent, Deum cum sit misericors, remittere culpam, sed cum sit justus, et vindex, mutare poenam aeternam in temporalem Purgatorii. Deinde addunt, partem poenarum remitti potestate Clavium, partem redimendam esse Satisfactionibus: haec est summa commentii. » Haec ille; qui cum docet, ex sententia Monachorum, Satisfactionibus redimi poenas purgatorii, aut alias poenas temporales, poenam autem aeternam non redimi nisi prius ex misericordia Dei mutata sit in temporalem, certe simul docet, ex

sententia Monachorum, absolute et simpliciter non redimi mortem, sive poenam aeternam, sed solum temporalem.

Porro, poenam temporalem Purgatorii nostris operibus redimi, non solum Monachi docent, sed etiam Scriptura, et Patres, quorum testimonia alio loco allata sunt: inter quae illud S. Cypriani insigne est, ex epist. 2. lib. IV. « Aliud est pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, et purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse. »

Quamvis autem Satisfactiones nostrae non sint ex condigno compensationes mortis aeternae, ut saepe jam repetivimus, tamen opera laboriosa, quae cum Dei auxilio fiunt a poenitentibus, sive ex congruo, sive ut dispositione concurrere et prodesse ad culpae remissionem, et mortis aeternae liberationem; Scripturae et Patres perspicue docent, ut lib. II. cap. 12. demonstravimus; inter cetera Paciani in Paranesi ad Poenitentiam, post Tertullianum in libro de Poenitentia, testimonium illud apertissimum est: « Si de cruciatu Exomologesis retractalis, Gehennam recordemini, quam vobis Exomologesis extinguet. »

De tertio, id est, de amplificatione traditionum humanarum, nihil est hoc loco addendum, cum satis sit id totum cap. 4. et 6. ut paulo ante diximus, refutatum. Atque haec ex locis.

CAPUT XIII.

Solventur argumenta Philippi ex Apologia Confessionis Augustanae.

In Apologia Confessionis Augustanae idem Philippus praeter ea, quae ex Locis communibus adducta confutavimus, quaedam proferret argumenta, quibus probare nititur, Scripturas, quae pro Satisfactione a Catholicis adducuntur, ad rem non facere, ac proinde sententiam nostram de Satisfactione non nisi solidis argumentis. Sic igitur loquitur in articulo de Confessione et Satisfactione: « Nulla colligi possunt argumenta, quod haec dicta Scriptura nullo modo pertineant ad Scholasticas Satisfactiones. Isti fingunt Satisfactiones esse opera debita: Scriptura autem in his sententiis requirit opera debita: nam haec vox Christi: Agite

Poenitentiam; vox praecipit est. » Primum hoc argumentum si ad formam rationationis revocetur, ejusmodi erit: Scriptura, quae pro satisfactione adducuntur, praecipit divinum sonant. At Satisfactio quam Scholastici docent, ipsorum opinione, continet opera debita, id est, non mandata divinitus: igitur pro Satisfactione Scholastica Scripturae divinae perperam allegantur.

Respondeo: In assumptione latet vitium; neque enim Scholastici docent, opera Satisfactoria debere esse omnino debita, sed alias (ut ipsi loquuntur) debita, id est, debita, nisi peccasset: siquidem assidua jejunia, vigiliae, cineres, et elicia debita essent, si homines in innocentia permanerent.

Adde quod licet sententia sit valde probabilis sancti Thomae, Darandi, Paludani, et aliorum in 4. distinct. 13. non recte satisfieri per opera alia debita: tamen non est improbabilis sententia Adriani in tractatu de Poenitentia, et Cajetani quest. 1. de Satisfactione, per opera alia debita satisfieri posse, cum Satisfactio, quam Deo reddimus, non pertineat ad solam justitiam, sed etiam ad amicitiam.

Pergit deinde Philippus et ait: « Item Adversarii scribunt, contentem si recuset suscipere Satisfactiones, non peccare, sed persolaturum esse has poenas in Purgatorio. Jam haec sententia sine controversia praecipua sunt ad hanc vitam poenitentia: Agite Poenitentiam; Facite fructus dignos Poenitentiae; Exhibete membra vestra servire justitiae: quare non possunt detorqueri ad Satisfactiones, quas recusare licet; non enim licet recusare praecipua Dei. »

Respondeo: neutra propositio hujus argumenti vicio caret. Nam quod attinet ad primum, si loquatur de Satisfactione a Sacerdote injuncta, de qua Philippus loqui videtur, non concedit melior pars Theologorum Catholicorum, posse contentem sine peccato recusare Satisfactionem. Nam tametsi Scotus et Gabriel, et pauci quidam doceant, quod Philippus retulit: tamen Magister Sententiarum, S. Thomas, Richardus, Durandus, Paludanus, et alii permulti in 4. dist. 16. vel 18. omnino contendunt, quod et nos supra docuimus, Sacerdotem habere Claves, quibus non tantum absolvat a culpa, sed etiam ut Judex vice Dei liget ad poenam, quam poenitens recusare non potest, nisi iudici divinitus constituto, ac proinde ipsi

Deo resistat. Veteres autem Patres tantum abest, ut recusantes multam a Sacerdote injunctam admitturi essent, ut nunquam ad communionem Eucharistiae penitentes adire permiserint, nisi prius salubri satisfactione purgatos. Ipsa denique Concilia Œcumenica, Florentinum et Tridentinum, non faciunt Satisfactionem partem Sacramenti Penitentiae, nisi et a Deo institutam, et necessariam in re vel in voto esse credidissent.

Altera vero propositio ideo non caret vicio, quia præceptum illud: *Facite fructus dignos penitentiae*, quod unum ex tribus a Philippo notatis, nos adduximus, pro Satisfactione, datur quidem hominibus in hac vita, sed intelligitur cum conditione, si videlicet quis velit perfectam remissionem peccati, non solum quoad culpam, sed etiam quoad omnem poenam: omnino enim probabile est, non obstringi eos novo peccato, qui non plene satisfaciunt in terris pro poena temporali alterius sæculi. Etsi enim vult Deus dignos penitentiae fructus, tamen si quid minus hic solverimus, id Purgatorii ignibus expiabitur, ut Petrus Damianus scribit in 2. serm. de S. Andrea.

Addit Philippus argumentum tertium his verbis: « Tertio, Indulgentiæ remittunt illas Satisfactiones, ut docet capit. Cum ex eo, de Penitentia et remissione. At indulgentiæ non solvunt nos illis præceptis: Facite fructus dignos Penitentiae; Agite penitentiam. Haec manifestum est, male detorqueri illa dicta Scripturæ ad canonicas Satisfactiones. »

Respondeo. Indulgentiæ (de quibus suo loco fusius disseremus) non solvunt nos divinis præceptis, sed faciunt tamen, ut pro his penis, quæ nobis per Indulgentiam condonantur, non teneamur præcepto illo de faciendis dignis penitentiae fructibus. Et habemus simile aliquid apud Apostolum Roman. XIII. imperat enim Apostolus, ut reddamus omnibus debita: *Cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui honorem, honorem* (1). Igitur si cui creditor debitum donaverit, aut Princeps tributum remiserit, non solvetur ille quidem Apostolico præcepto, ut non teneatur reddere omnibus debita; sed non habebit debita, quæ reddat; neque poterit impune negare tributum ei, cui debet tributum; sed non habebit cui debet tributum.

(1) Rom. XIII. 7.

Addit quarto hoc modo: « Videte porro quid sequatur, si poenæ Purgatorii sunt Satisfactiones, seu satisfactionses, aut Satisfactiones, sunt redemptio poenarum Purgatorii. Num etiam hæc sententiæ præcipiunt, ut animæ castigentur in Purgatorio? id cum sequi necesse sit ex adversariorum opinionibus, hæc sententiæ novo modo interpretandæ erunt: Facite fructus dignos Penitentiae, hoc est, patiamini poenas Purgatorii post hanc vitam. »

Respondeo: miror novam istam Philippi Dialecticam: Satisfactio est redemptio poenarum Purgatorii; igitur sententiæ, quæ præcipiunt Satisfactionem, præcipiunt ut animæ castigentur in purgatorio. Quis ita colligeret, nisi plane amens? an qui præcipit redimi captivos, ne divexentur, aut occidantur ab hostibus, is tibi videtur præcipere, ut captivi ab hostibus vexentur, vel interficiantur? Ergo ita colligi debet: Satisfactio est redemptio poenarum Purgatorii. Sententiæ igitur, quæ Satisfactionem præcipiunt, id præcipiunt, ut detur opera, ne animæ purgatorii ignibus addicantur: et sententiæ illa: *Facite fructus dignos Penitentiae*, non significat, Patiamini poenas Purgatorii, post hanc vitam, sed; redimite poenas Purgatorii, et sponte satisfacite in hac vita, ne, velitis nolitis, satis patiamini post hanc vitam.

Quantum argumentum his verbis proponit: « Præterea cum certissimum sit, remissionem peccatorum gratuitam esse, seu gratia propter Christum donari sequitur non requiri Satisfactiones. »

Respondeo: Remissionem peccatorum, quod attinet ad reconciliationem amicitiae, et poenam mortis æternæ, gratuitam esse, libenter admittimus, tum quia Scripturæ divine id passim testantur, tum quia certum est, non posse hominem sine Dei gratia boni aliquid agere: remissionem autem peccati quoad poenam temporalem, ita fatemur esse gratuitam, ut etiam per Satisfactionem acquiri posse non dubitemus. Gratuitam esse dicimus, quia sine gratia Dei satisfacere non possemus, acquiri nihilominus per Satisfactionem asserimus, quia ipsa opera bona et penalia per Spiritum Christi facta, ex condigno reatum poenæ temporalis expungunt. Et quemadmodum B. Paulus ad Rom. VI. vitam æternam, gratiam Dei vocat, quam II Timoth. 4. justitiæ coronam appel-

lat, quia ut recte docet Concilium Arausicanum can. 19, debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant, sic etiam poenæ temporales remissio ad gratiam, et justitiam pertinet; quia debetur remissio poenæ temporalis Satisfactioni, si fiat, sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiat. Adde, quod si non repugnat gratuite remissioni peccati, redemptio poenæ temporalis cujus vita, quam Philippus admittit: nulla est ratio cur eidem repugnet redemptio poenæ temporalis Purgatorii.

Sextum argumentum in verbis sequentibus ita proponitur: « Evangelium habet mandatum gratis remittendi peccata, non imponendi poenas, et novas leges, aut partem poenarum imponendi, parte remissa. »

Respondeo: Mandatum istud Evangelicum de peccatis remittendis gratis, id est, nulla Satisfactione imposita: nos adhuc in quatuor Evangelistarum voluminibus reperire nequimus; invenimus autem Matth. 16. et 18. mandatum omnino contrarium. Ubi enim Apostolus dantur claves solvendi, et ligandi, ibi sine dubio sic illi iudices hominum peccatorum constituuntur, ut non solum eos a culpis absolvant, sed etiam ad poenas ligent, prout ad salutem ipsorum judicaverint expedire. Quod enim potestas ligandi nihil sit aliud, nisi potestas refrendendi peccata impenitentibus, quod hoc loco scribit Philippus, adversarii non probant; sed dicunt tantum: quod autem ea potestas ad ea omnia vincula se extendat, quæ necessaria, vel utilia sunt ad salutem hominum reatorum, ac nominatim ad vinculam Satisfactionis, nos probamus, tum quia verba Domini generalia sunt: *Quodcumque ligaveris, et quicquid alligaveris*; neque nostrum est restringere, quod Dominus amplum esse voluit: tum quia Ecclesiæ consuetudo locum istum apertissime declaravit, siquidem (ut ex Conciliis, et Patribus supra citatis perspicuum est) nullum unquam fuit tempus, quo lapsi in Ecclesia sine Satisfactione recipere. Quis autem credat, Ecclesiam universam ab initio prædicationis Evangelicæ, noluisse lapsos sine Satisfactione admittere si in Evangelio mandatum exstaret de peccatis sine satisfactione remittendis?

Argumentum postremum, si tamen argumentum, et non potius figmentum dici debet, in illis verbis habetur: « Præterea mors Christi non est solum Satisfactio pro culpa,

sed etiam pro morte æterna, juxta illud: *Ero mors tua o mors*. Quid est igitur monstri, dicere, quos Christi Satisfactio redimat culpam, nostras poenæ redimant mortem æternam; ut jam illa vox (*Ero mors tua*) intelligi debeat, non de Christo, sed de nostris operibus; et quidem non de operibus a Deo præceptis, sed de frigidis quibusdam observationibus, excogitatis ab hominibus; et dicantur mortem abolere etiam cum fiant in peccato mortali? »

Respondeo. Tria sunt hic mendacia. Primum enim non docent Catholici, Satisfactionibus nostris redimi mortem æternam, sed poenam solum temporalem, ut jam sæpius diximus: atque illud: *Ero mors tua*, de Christi morte, non de nostris operibus intelligendum esse, gratissime confitemur. Deinde, satisfactoria opera non in observationibus ab hominibus excogitatis, sed in Jejunio, Elemosyna, et Oratione, quæ in Scripturis præcepta, exempla, et promissiones amplissimas habent, ut supra docuimus, collocamus. Denique nemo Catholicorum docet, opera in peccato mortali facta, abolere mortem: dicunt quidem aliqui, opera in peccato mortali facta, fore satisfactoria, si is iterum ad gratiam Dei redeat, qui ea opera fecerat; sed tunc satisfactoria esse, dum is est in peccato mortali, nemo (quod sciam) dicit. Porro meliores Theologi neque satisfactoria esse, neque unquam futura concedunt ea opera, quæ in peccato mortali facta sunt; tantum abest ut his operibus mortem aboleri dicant. Atque hæc ad argumenta Philippi respondisse sufficiat.

CAPUT XIV.

Solentur quædam argumenta Joannis Calvini.

Joannes Calvinus lib. III. Institut. cap. 4. §. 25. incipit exagitare doctrinam de Satisfactione, et quasi aliter Thraso, vel Goliath Philistæus, admirabili confidentia insultat agminibus Dei videntis: « Tertium, inquit, locum Satisfactioni in Penitentia assignant: de qua quidquid laterant, uno verbo subverti potest. Dicunt non sufficere penitentiam a præteritis malis abstinere, et mores in melius commutare, nisi de iis, quæ facta sunt, satisfaciatur Deo: esse autem multa ad-

minicula, quibus peccata redimamus, lacrymas, jejunia, oblationes, charitatis officia. » Et paulo post : « Talibus mendacis oppono gratuitam peccatorum remissionem : qua nihil in Scripturis clarius prædicatur. »

Responsio. Quod nos blaterare dicit Calvinus, et quod uno verbo subverti posse affirmat, totidem verbis tradit S. Augustinus in homil. 50. cap. 15. ubi sic loquitur : « Non sufficit mores in melius commutare, et a factis malis recedere, nisi etiam de iis, quæ facta sunt, satisfiat Deo per Penitentiam dolore, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium cooperantibus elemosynis ». Quod etiam de subsidiis peccatorum redimendorum in nobis Calvinus reprehendit, hjs verbis tradit S. Ambrosius in lib. de Elia et Jejunio, cap. 20. « Habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus. Pecuniam habes ? redime peccatum tuum. » Neque his dissimilia leguntur in Scripturis et Patribus, quos supra citavimus : non igitur ista nos blateramus, aut fingimus, sed ex Scripturis et Patribus hausimus.

Porro gratuita peccatorum remissio, quæ clarissime in divinis litteris prædicatur, sicut Augustinum et Ambrosium, et Patres cæteros, Scripturarum diligentissimos tractatores non teruit, ita neque nos terret : in iisdem enim Scripturis utrumque legimus, gratiam videlicet peccati remissionem, et redemptionem peccatorum per bona opera. Idem enim Spiritus sanctus, qui per Isaiam dixit : « Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non ero memor, » Isaiæ XLIII. et cætera, quæ citat Calvinus : dixit etiam per Salomonem : *Misericordia, et veritate redimuntur iniquitates*. Proverb. XVI. et per Daniele : *Peccata tua elemosynis redime*. Daniel IV. et per Lucam : *Remittuntur ei peccata multa, quantum dilexit multum* (1). Luc. VII. Itaque gratuita est peccatorum remissio, quia gratis Deus fidem et penitentiam nobis inspirat ; gratis ad amicitiam, et gratiam suam nos recipit, gratis culpam, et reatum mortis æternæ condonat ; gratis denique gratiam illam infundit, per quam pro pœna temporali, quæ dimissa culpa remanet, satisfacimus ; ex quo sequitur, ut gratuita peccati remissio, non solum cum Satisfactione non pugnet, sed eam potius gignat. In eo vero potissimum errat Calvinus, quod gratiam quæ in sacris litteris

prædicatur, non animadvertit opponi proprie illis tantum operibus, quæ ex propriis viribus liberi nostri arbitrii sunt : opera enim, quæ ex gratia ipsa procedunt, adeo non opponuntur gratiæ, ut in ea potius tamquam effectus in causa includantur.

Pergit Calvinus §. 26. « Verum quæ sunt perversitate, et peccatorum remissionem, et reconciliationem fieri semel dieunt, cum in gratiam Dei per Christum in Baptismo recipimur : post Baptismum resurgendum esse per Satisfactiones : sanguinem Christi nihil prodesse, nisi quatenus per Claves Ecclesiæ dispensatur, etc. » et contra allegat illud I. Joan. II : *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum, et ipse est propitiatus pro peccatis nostris*. Et illud Joan. I. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (1).

Respondeo, quod hoc loco in Catholica doctrina Calvinus reprehendit, ante mille et trecentos annos scripsit S. Cyprianus in sermone de opere et elemosynis, ubi sic loquitur : Non haberet quid fragilitatis humanæ infirmitas, atque imbecillitas faceret, nisi iterum pietas divina subveniens justitiæ, et misericordiæ operibus ostensis, viam quamdam tuendæ salutis aperiret, ut sordes postmodum quascumque contrahimus, elemosynis ablueremus. Loquitur in Scripturis Spiritus sanctus, et dicit : *Elemosynis et fide delicta purgantur* : non utique illa delicta, quæ fuerant ante contracta, nam illa Christi sanguine, et sanctificatione purgantur ». In eadem sententiam loquitur Ambrosius libr. II. de Penitentia, cap. 5. Utrumque beatum dixit : et enjus iniquitas remittitur per Lavacrum, et cujus peccatum legitur operibus bonis ; atque alia id genus multa passim in Patribus reperiuntur.

Neque vero ita distinguimus inter Baptismum et Penitentiam, quasi peccata, quæ post Baptismum fiunt, sine Christi sanguine, solis operibus nostris expiantur ; nam (ut supra non semel docuimus) peccata omnia, sive ante Baptismum, sive post Baptismum commissa fuerint, Christi sanguine, et redemptione purgantur, ut testimonia Scripturæ a Calvino adducta probant : sed hoc inter ea discrimen agnoscimus, quod in Baptismo ita plene, ita perfecte, et copiose Christi sanguis operatur, ut peccata omnia non solum quoad culpam, sed etiam quoad omnem

penam alterius vitæ, cum æternam, tum etiam temporalem delet, ita ut nullus satisfactioni proprie locus relinquatur ; in Sacramento autem Penitentiae, idem Christi sanguis culpam quidem, et penam æternam delet, sed penam temporalem totam, nisi propria Satisfactione cooperante, non expiat : cujus discriminis causam ex divina justitia, atque ex aliis locis petitam supra reddimus.

Quare non admittimus modos illos loquendi, quibus Calvinus sententiam nostram, ut eam odiosam faceret, explicavit. Non enim dicimus, remissionem peccatorum et reconciliationem semel fieri, quasi justificatio lapsorum post Baptismum, non sit vera peccatorum remissio, et reconciliatio. Neque dicimus post Baptismum resurgendum esse per Satisfactiones : non enim Satisfactio ad resurgendum a morte peccati, sed ad reatum pœnæ temporalis, qui post eam resurrectionem manet, expiandum adhibetur. Neque illud dicimus, sanguinem Christi nihil prodesse, nisi quatenus per Ecclesiæ claves dispensatur : neque enim solum prodest in Sacramento Penitentiae, in quo virtute clavium peccatores reconciliantur, sed etiam in Confirmatione, Eucharistia, cæterisque omnibus Sacramentis.

Deinde, §. 27. argumentum ducit ab honore Christi, et pace conscientiae : « Ac duo, inquit, hic perpendere convenit : ut integer et illibatus suus honor Christo servetur ; ut conscientiae de peccati venia securæ, pacem apud Deum habeant etc. » allatis autem in medium testimoniis, Isaiæ, Petri, et Pauli, quibus peccatorum nostrorum purgatio Christo tribuitur, his verbis conficit argumentum : « Nunc tibi pestilentes eorum venias propono : Gratiam Dei in prima peccatorum remissione solum operari ; si postea ceciderimus, ad secundam veniam impetrandam opera nostra cooperari. Hæc si locum habeant, anne quæ Christo superius sunt attributa, illi salva manent ? Immane quantum hæc differunt : Iniquitates nostras positas esse in Christo, ut in ipso expiantur, et, nostris operibus expiari. Christum esse propitiationem pro peccatis nostris ; et, Deum operibus propitiandum. »

Ad hæc priorem argumenti partem, quæ ab honore Christi ducta est, respondeo, multis modis peccasse Calvinum. Primum,

non recte sententiam Catholicorum exposuit, cum ait nos dicere, Gratiam Dei in prima peccatorum remissione solum operari : si postea ceciderimus, ad secundam veniam impetrandam opera nostra cooperari. Nam si agatur de remissione peccatorum quoad culpam, et debitum mortis æternæ ; neque in prima, neque in secunda remissione, opera nostra cooperantur gratiæ Dei, per modum Satisfactionis proprie dictæ, et tamen cooperantur tum in prima, tum in secunda remissione, per modum impetrationis, et dispositionum. Quod enim in prima remissione, quæ videlicet fit in Baptismo, non sit gratia Dei sola, quæ operatur, sed opera etiam nostra, ut dispositiones, cooperentur ; perspicuum est ex verbis illis Beati Petri Actor. II : *Penitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum* (1). Et ex illis Apostoli Pauli Actor. XX. *Testificans Judæis atque Gentibus in Deum Penitentiam, et fidem in Dominum nostrum Jesum Christum* (2). Cooperari autem fidem et Penitentiam, impetrando remissionem peccatorum, docet Augustinus in epist. 105. ad Sixtum, ubi sic ait : « Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat : neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat, Deus propitiatus esto mihi peccatori. » Et tract. 72. in Joan. : « Operanti in se Christo cooperatur homo salutem æternam, ac justificationem suam.

Itaque discrimen quod Catholici ponunt inter remissionem primam, et secundam, id est, in Baptismo, et post Baptismum in eo potissimum situm est, quod in prima condonatur omnis culpa, et pœna, et proinde nulla est necessaria Satisfactio : in secunda, condonatur culpa, et pœna æternæ, remanente reatu pœnæ temporalis, pro qua Satisfactio exigatur. Atque hæc esse Catholicorum sententiam, agnoscit, et scribit idem Calvinus paulo infra in eodem cap. §. 30. sed maluit hoc loco fraudulenter eam proponere ut facilis impugnaret.

Deinde Calvinus non satis fideliter antitheses illas adduxit, cum ait : « Immane, quantum hæc differunt : iniquitates nostras positas esse in Christo, ut in ipso expiantur ; et nostris operibus expiari : Christum esse propitiationem pro peccatis nostris : et, Deum operibus propitiandum. » Nam si ut paulo ante fecit opera nostra cooperari expiationi,

(1) Isai. XLIII, 25 ; Prov. XVI, 6 ; Dan. IV, 24 ; Luc. VII, 47. — (2) I Joan. II, 1 ; Joan. I, 29.

(1) Act. II, 38. — (2) Act. XX, 21.

et propitiationi Christi dixisset, non autem ea Christi Satisfactioni opposisset; vidisset plane nullum esse locum exclamationi illi: « Immane, quantum hæc differunt. » Neque enim hæc multum differunt, Iniquitates nostras positas esse in Christo, ut in ipso expiantur: et, opera nostra a Spiritu Christi profecta, eidem Christo ad peccata expianda cooperari: neque illa multum differunt, Christum esse propitiationem pro peccatis nostris; et, opera nostra per Spiritum Christi facta, ejusdem Christi propitiationi cooperari. Certe S. Augustinus, qui præter ceteros gratiam Christi totis viribus ubique defendit, non abhorret ab his vocibus, quas hoc loco tantopere reprehendit Calvinus: « In melius, inquit in Enechiridio, cap. 70. est vita mutanda et per elemosinas de peccatis preteritis est propitiandus Deus. »

Tertio Scripturæ, quas ex Isaia, Petro, et Paulo Calvinus adducit, nihil minus probant quam quod ipse cupit. Quid enim Isaias dicit? *Posuit Deus in eò iniquitatem omnium nostrum, et livore ejus sanati sumus.* Isaiae III. Quid Petrus? *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* I Pet. II. Quid Paulus? *De peccato damnavit peccatum in carne (1),* Rom. VIII. Atqui hæc loca nihil aliud docent, nisi, Christi mortem fuisse pretium sufficiens ad omnia peccata mundi totius redimenda, sive sacrificium ad omnia omnium hominum crimina expianda: sed hoc pretium nemini prodest, nisi modo aliquo applicetur. Nam si nulla requiritur applicatio, et omnia omnino peccata Christi sanguis expiavit; unde tam multi sunt in mundo impii? cur tam multi detraduntur ad Inferos? cur tam pauci sunt qui salvantur? quid facit Baptismus? quid Eucharistia? quid fides? quid Poenitentia? quid ipsa Evangelii prædicatio? Confitemur est igitur, Christi mortem, que per se ad omnia peccata abolenda sufficeret, nemini prodesse, nisi per fidem, et Sacramenta, ceteraque instrumenta divinitus instituta, singulis applicetur. Unum autem ex instrumentis divinitus institutis ad poenam temporalem peccatorum expiandam, Satisfactionem esse, nos dicimus, nec solum dicimus, sed ex Scripturis, et omnium Patrum testimoniis comprobamus, ut ex his que antea scripsimus, patuit.

Huc accedit, quod sacrificium crucis

Christi eo potissimum spectavit, ut nos Deo reconciliaret, ac de impiis et inimicis, justos et amicos Dei faceret: sic enim Apostolus loquitur: *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus,* Rom. V. et: *De peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleteretur in nobis,* Rom. VII; et B. Petrus: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo per lignum, ut peccatis mortui, justitiam vivamus* I Pet. II. (2). Id autem totum nos libentissime confitemur, non vi satisfactionis nostræ, sed solo Christi merito nos reconciliari, et justificari, sive per Baptismum, sive per absolutionem: sed cum hoc non pugnat quod dicimus, homines Christi sanguine reconciliatos, et justificados, operante in ipsis Christi spiritu et virtute, satisfacere Deo pro reatu poenæ temporalis.

Denique quod initio argumenti Calvinus assumit, Providendum esse, ut integer et illibatus suus honor Christo servetur; tantum abest, ut sententiæ nostræ de Satisfactione adversetur, ut eam potius stabiliat, et confirmet. Siquidem major est Christi gloria, si dicatur non solum pro peccatis nostris satisfecisse, sed etiam id membris suis donasse, ut per ejus gratiam et virtutem aliqua ex parte etiam ipsa satisfacerent: quemadmodum non derogat omnipotentie Creatoris, sed eam potius commendat, et celebrat, qui dicit Deum non solum per se, sed etiam per servos suos miracula facere. Viderint igitur adversarii, ne dum pro Christi honore certare se credant, operibus gratiæ, et Christi membris, et ipsi Spiritui sancto injuriam faciant: siquidem reprehensio fructuum, derivatur ad radicem, et injuria membrorum in caput redundat.

Jam vero posterior argumenti pars, que ducebatur a pace conscientiarum, his verbis a Calvino tractatur: « Quod si de pacificanda conscientia agitur: quæ isthæc erit Pacificatio, si audiat peccata redimi satisfactionibus? quando tandem ille satisfactionis modus constare poterit? ergo semper dubitabit, an Deum habeat propitium, semper restabit, semper horrescet. Nam qui levibus satisfactionibus acquiescent, nimis contemptim judicium Dei aestimant, et parum reputant quanta sit peccati gravitas. Et ut ipsis concedamus, peccata aliquot justa satisfactione redimere, quid tandem facient ubi tot peccatis obruantur, quorum satisfactionibus

centum vitæ, vel si tote in hoc sint, sufficere queant? »

Respondeo: conscientie pax non pendet a reatu illo poenæ temporalis, quem solum satisfactionibus nostris tollendum esse dicimus: qui enim culpæ remissionem accepit, ac de mortis æternæ periculo liberatus, in gratiam cum Deo rediit, magna sine dubio fruatur conscientie pace, etiamsi sciat se temporali aliqua multa ob peccata præterita castigandum. Quare Calvinus ita argumentatur, ac si nos diceremus, satisfactionibus nostris amicitiam Dei, gratiamque recuperandam: quod cum nos minime dicamus; ipse frustra sudat, et nihil præter aerem verberat.

In eo præterea Calvinus fallitur, quod existimat totam vitam, ac ne centum quidem vitas sufficere ad Satisfactionem, quam docemus. Fallitur, inquam, apertissime: siquidem tanti aestimatur a Deo Satisfactio, que in hac vita sponte, atque ex charitate suscipitur ut brevis hujus vitæ labor facile compenset acerbissimos, longissimosque cruciatos Purgatorii. Certe S. Martyr Cyprianus lib. IV. epist. 2. non dubitat affirmare, peccata omnia, que aliqui longissimam in Purgatorio poenam exigere, unica Martyrii passione purgari: ac etiam præter Martyrium, Theologi docent ejusmodi esse posse in aliquo poenitente contritionem, ut per eam peccata omnia quoad culpam et poenam, plenissime deleantur.

His argumentis explicatis, Calvinus §. 28. ponit distinctionem peccati mortalis, et venialis, qua nos uti dicit ad argumentum supra positum dissolvendum, atque eam refutare conatur. De qua re nihil in presentiarum dicemus, tum quod nos ea solutione non egemus, tum quod de distinctione peccati mortalis, et venialis plenum tractatum in 2. Tomo instituiamus.

Hoc unum præterire non possum, ineptissima ratiocinatione uti Calvinum, ut probet non posse unquam pro venialibus satisfieri: « Si unius, inquit, diei est satisfactio peccati unius: dum illam meditantur, pluribus se involvunt; quando diem nullum præterit justissimus quisque, quo non aliquoties peccati unius: ad eorum vero satisfactiones dum se accingunt, numerosa, vel potius innumera eumulabunt. Jam præcisæ est satisfaciendi fiducia. Quid moramur? quomodo adhuc de satisfaciendo cogitare audent? »

Sed quid dedit Calvinus illud principium; unum diem requiri a Satisfactionem unius

peccati venialis? Si unico actu contritionis, qui momento temporis fieri potest, interdum multa mortalia, ut diximus, expiantur; quanto facilis non, inquam, unus dies, sed una hora sufficit ad satisfactionem venialium plurimorum? « De quotidianis, » inquit Augustinus in Enechiridio, cap. 71., brevibus levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. » Certe non consumitur unus integer dies in oratione Dominica recitanda: et tamen ea oratione pro venialibus peccatis, non uno aut duobus, sed multis satisfieri credit Augustinus: non igitur præcisæ est satisfaciendi fiducia, neque sine causa de satisfaciendo cogitare audentus.

CAPUT XV.

Solvuntur alia Calvini argumenta.

Jam vero in §. 29. propius ad rem accedit, et solutionem Catholicorum his verbis Calvinus proponit: « Conantur quidem se expedire: sed aqua, ut dicitur, illis hæret. Fingunt sibi distinctionem poenæ, et culpæ: culpam remitti fatentur Dei misericordia; sed culpa remissa, poenam restare, quam persolvi Dei justitia postulat: ad poenæ igitur remissionem proprie spectare satisfactiones. » Deinde multis Scripturæ locis allatis, addit §. 30. quod deesse videbatur ad Catholicorum solutionem: « Scio, inquit, subtilius adhuc ipsos elabi, dum inter æternam poenam et temporales distinguunt. Sed cum temporalem poenam quodvis supplicium esse tradunt quod tam de corpore, quam de anima sumit Deus, excepto modo æternæ morte; parum eos sublevat hæc restrictio. Nam superiores loci, quos citavimus, hoc nominatim volunt, hæc nos conditione recipi a Deo la gratiam: ut quicquid eramus poenæ meriti remittat, culpam ignoscendo. »

Excusamus igitur loca singula que adducit, ac videamus, utrum ex his colligi queat, omnem temporalem poenam nobis remitti quotiescumque nos Deus in gratiam recipit. Quæ quidem testimonia tanta confidentia Calvinus producit, ut dicat: « Subnectam quædam alia testimonia, quibus adeo constringantur tortuosi isti angues, ut ne summam quidem caudam complicare posthac queant. »

Primum testimonium est, Eiereæ, 31. et

(1) Isai. LIII, 6; I Pet. II, 24; Rom. VIII, 3. — (2) Rom. V, 40; Rom. VIII, 3; I Pet. II, 24.

Ezech. 18. quod his verbis a Calvino proponitur: « Hoc est testamentum novum, quod Deus in Christo suo nobiscum pepigit, quod iniquitatum nostrarum non recordabitur. Quid his significaverit, dicimus ex alio Propheta, ubi Dominus: Si justus, inquit, a justitia sua deflexerit, omnium justitiarum ejus non recordabor: si impius ab impietate sua recesserit, omnium iniquitatum ejus non recordabor. Quod se justitiarum recordaturum negat, utique hoc est, nullam se earum habiturum rationem, ut remuneretur: ergo et peccatorum non recordari, est ea non postulare ad penam. »

Ad hoc primum testimonium jam supra respondimus, cum Lutheri argumenta solveremus: atque ut Calvinus intelligat, quam parum hoc suo argumento nos contrinixerit: eadem nos ratiocinatione utimur in solutione qua est ipse usus in argumento. Cum enim justus a justitia sua deflexerit, justitiarum ejus Deus non recordabitur, non quia non remunerabit temporali aliquo premio, sed quia non remunerabit aeterna illa mercede, quam repromisit diligentibus se; ergo ad eundem modum cum impius ab impietate sua recesserit, iniquitatum ejus Deus non recordabitur, non quia non castigabit temporaria aliqua poena, ut Mosem, Aaronem, Davidem, et alios post reconciliationem castigavit, sed quia non puniet sempiterna morte, et igne illo aeterno, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Vide plura loco citato in solutione argumentorum Lutheri, cap. 11.

Alterum testimonium habetur Isaia 44, Michae 7. et in Psal. 31. « Id ipsum, inquit Calvinus, alibi dicitur. Projicere post tergum delere instar nubis, demergere in profundum maris, non imputare, tectumque habere: talibus loquendi formulis non obscure sensum suum nobis explicaverat Spiritus sanctus, si dociles aures illi accommodaremus. Certe si puniit Deus, peccata imputat: si vindicat, recordatur: si ad iudicium vocat, tecta non habet: si examinat, post tergum non projicit: si inspicit, non obliteravit instar nebulae: si ventilat, non projecit in profundum maris. Atque in hunc modum interpretatur Augustinus claris verbis: Si textit peccata Deus, noluit advertere; si noluit advertere, noluit animadvertere; si noluit animadvertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Tecta ergo peccata quare dixit? ut non viderentur. Quid erat Deum viderere peccata, nisi punire? »

Recte dicit Calvinus, id ipsum in his locis contineri, quod in superioribus. Quare quemadmodum superiora testimonia Hieremie, et Ezechielis, significabant Deum non recordari iniquitatum eorum, qui per Poenitentiam ad ipsum redeunt, non quia non puniunt temporali aliqua poena, ob eorum ipsorum, qui puniuntur, utilitatem, sed quia non retinet cum illis inimicitiam, neque sempiterno igni illos addicit, neque ab aeterna felicitate excludit, sic etiam testimonia Isaiae, Michae et Davidis: hoc tantum significant, Deum projicere, delere, non videre, non imputare, tegere peccata eorum, quibus amicitiam suam gratiamque restituit; quia quod attinet ad reatum culpa, et poenae aeternae, ita illos respicit, ac si nunquam peccassent, licet ob eorum utilitatem, aliisque justissimis de causis, aut eos ipse temporaliter castiget, aut ut se ipsi castigent, velit.

Quocirca idem S. Augustinus, qui, tegere peccata, interpretatur, non punire: in alio loco scribit Deum omnino velle, ut peccatum non maneat impunitum, et tum non punire peccata nostra, cum nos ipsi ea punimus. In Psal. 50. *Non impunitum erit peccatum meum, sed ideo nolo ut tu punias, quia ego peccatum meum punio.* Et ibidem: « Veritatem dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum, quibus ignoscis, non dimisisti: sic praerogasti misericordiam, ut servares et veritatem. » Haec ille. Non igitur apud Augustinum, tegere peccata, est, nullo modo punire: sed, non punire in aeternum: vel non punire etiam temporaliter, si se ipse peccator puniat.

Tertium testimonium est Isaiae i. et Hierem. 50. « Audiamus vero, inquit Calvinus, et ex alio Propheta loco, quibus legibus peccata remittat Dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix albescent, et si rubuerint ut vermiculus, erunt quasi lana. Apud Hieremiam autem sic legitur: In illa die requiretur iniquitas Jacob, et non invenietur peccatum Jude, et non erit, quia propitiabor reliquiis quas servavero. Vis breviter tenere quis sit verhorum istorum sensus? expende quid e converso sibi velint locutiones illae: Dominum in sacculo iniquitates colligare, in fasciculum colligere, et recondere, stylo ferreo exarare in lapide adamantino. Nempe si vindictam repensum iri significant, quod extra dubium est: neque etiam dubitandum est, quin contrariis sententis omnem vindictae repensionem Dominus se remitte-

re affirmet. Hic mihi obstandi sunt lectores, non ut glossis meis auscultent, sed tantum ut verbo Dei locum aliquem esse iniant. »

Utinam Calvinus quod ab aliis petiit, praestare ipse voluisset, ut verbo Dei locum aliquem esse sinens, illud suis glossis minime depravasset: certe enim ex istis ipsis locis Isaiae, et Hieremiae, quae tunc adduxit, errorem suum deprehendere facile potuisset. Audi enim quibus legibus apud Isaiaem peccata remittat Deus: « Lavamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere, quaerite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam; et venite, et arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, sicut nix dealbabitur, et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. » Haec Dominus per Isaiaem, ubi promittit quidem perfectam peccati purgationem, ut nulla restet luenda poena, ut cupit Calvinus; sed non promittit solum credentibus, et respicientibus, ut adversarii nostri docent, qui de capite suo loquuntur, et non de ore Domini: sed promittit illis, qui prius lavantur, et mundantur per veram Contritionem, et Poenitentiam; deinde cessant a peccatis, quibus antea male assueverant; tum in bonis operibus assidue, ac diligenter exercentur, atque ita (ut hunc locum sanctus exponit Hieronymus) dignos Poenitentiae fructus faciunt. Illis inquam, Dominus dicit: *Venite, et arguite me: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur*, id est, ut idem exponit Hieronymus: « Si haec omnia feceritis, arguite me, nisi praemia reddidero, quae pollicitus sum, nimirum nisi peccata, quamvis maxima, plena, perfecteque demisero. » Cum igitur plena peccati remissio, quoad omnem poenae reatum, premium sit operum bonorum, quae post conversionem, et culpae remissionem sunt, quaeque satisfactoria dici solent, qui non videt, ex hoc loco Isaiae a Calvino adducto, non destrui, sed astrui prorsus, et stabiliri nostram de satisfactione doctrinam?

Porro Hieremias loquitur de peccato idololatriae, ob quod totus populus in captivitatem Babylonicam ductus fuerat; ac praedicit, expiato peccato illo longa, durissimaque captivitate, tandem flagellum in ipsum regem Babylonis convertendum, et reliquias Israel et Juda liberandas, et ita liberandas, ut pec-

catum illud non amplius inveniatur, ut nimirum aliqua alia poena muletur.

Quartum testimonium est, 1 Ptr. 2. Isaiae 53. Rom. 1. 4. Corinth. 1. Ephes. 1. Coloss. 1. et 1 Tim. 2. « Quid quaeso, inquit Calvinus, nobis prestasset Christus, si adhuc pro peccatis poena exigere? nam cum dicimus, cum pertulisse peccata nostra in corpore suo super lignum, non aliud significamus, quam defunctum poena et vindicta, quae peccatis nostris debebatur. Id ipsum significantius declaravit Isaia, cum dicit, castigationem pacis nostrae fuisse super eum, et quoties de de redemptione per eum facta meminit Paulus, vocare solet ἀπαλθερωσεν, qui non simpliciter redemptionem indicat, qualiter vulgo intelligitur, sed pretium ipsum, et satisfactionem. »

Respondet, si Christo mortuo, adhuc poena mortis aeternae a nobis exigere, non omnino inepte Calvinus quaereret, quid nobis praestitisset Christus; si adhuc pro peccatis poena exigere. At cum sacrificio mortis suae Christus nobis Deum reconciliaverit, et ex irato iudice patrem amantissimum fecerit; cum nos ab aeterno interitu liberaverit et vitam sempiternam acquisierit, cum denique gratiam, et virtutem nobis dederit, qua Deo pro temporali poena satisfacere ipsi possemus, ingratussum sine necesse est, qui quaerendum adhuc esse putat, quid nobis praestiterit Christus si poena quaedam temporalis pro peccatis nostris exigatur.

Porro testimonia illa Isaiae, Petri et Pauli, jam supra iterum adducta, et explicata sunt: ac libentissime, gratissimeque agnoscimus, et fatemur, Christi mortem pretium, et satisfactionem esse pro peccatis nostris, quoniam, ut saepe dictum est, solvit ipse pretium, et satisfecit; immedie (ut sic loquar) pro culpa, et reatu mortis aeternae eorum, quibus sanguis ejus per Sacramenta applicatur; mediate autem pro poena etiam temporali, quatenus gratiam praebet, per quam ipsi nos Domino satisfacimus.

Quintum testimonium est in toto Levitico, de quo sic loquitur Calvinus: « Validum autem in primis arietem nobis suppeditat, quod de expandis peccatorum noxis in lege Moisaica praescribitur. Neque enim illic Dominus hanc, aut illam satisfaciendi legem constituit, sed totam in sacrificiis compensationem requirit: ubi tamen aliquo diligentissime, atque exactissimo ordine omnes expandi ritus exequitur. Qui sit autem, ut nullis prorsus

operibus admissa delicta procurare jubeat, sed sola in expiatione sacrificia requirant, nisi quod ita testari vult, unicum esse satisfactionis genus, quo iudicium suum placatur? nam quæ tunc immolabantur sacrificia Israelitæ, non hominum opera censebantur, sed a sua veritate, hoc est, unico Christi sacrificio testabantur.

Respondeo. Validus iste aries, pro veritate validus est, pro Calvini errore prorsus infirmus. Nam sacrificia illa Levitica (ut in 2. lib. de Sacramentis ingenere cap. 14. 15. 16. et 17. demonstravimus) non culpam, aut poenam æternam, sed immunditiam tantum legalem, et poenam temporariam expiabant proinde recte satisfactiones quedam dici poterant.

Quod culpam et poenam æternam non expiant, perspicuum est, tum ex Davide Psalm. 50. *Si voluisses sacrificium, dedissem: atque holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, et humiliatum Deus non despicies* (1), tum ex eo, quod ea sacrificia Deo grata non erant, nisi qui offerebat, Deo gratus, et per hoc justus esset; nam Proverbior. 15. victimæ impiorum dicuntur abominabiles Domino: tum denique ex testimonio plurimis Scripturarum, et Patrum, quæ loco citato adduximus.

Quod autem ut quedam satisfactiones, expiant reatum poenæ temporalis; sequitur ex ipsa Dei promissione. Promisit enim Deus offerentibus ea sacrificia, remissionem peccatorum: quæ promissio cum intelligi nequeat de remissione quoad culpam, et poenam æternam, id restat, ut intelligatur de remissione peccati quoad poenam temporalem. Accedit, quod Deus jubebat pro mensura delicti offerri sacrificia majoris, vel minoris pretii. Levitic. 6. quod est argumentum manifestum, illas oblationes imperatas fuisse in compensationem aliquam injuriæ Deo factæ.

Ex his autem sequitur, multa falso affirmasse Calvinum, ut validum illum arietem contra satisfactiones extrueret. Primo falso asseruit, Deum in Levitico non constituisse hanc, aut illam satisfaciendi legem: quid enim sunt sacrificia variæ estimationis pro varia mensura delicti, nisi variæ Satisfactiones? Secundo falso scripsit, Deum totam in sacrificiis compensationem exegisse: nam

(1) Psal. l. 18. — (2) Eccl. XXXIV, 21; Gen. IV, 1.

Deus non instituit sacrificia pro omnibus peccatis expiandis, sed solum pro peccatis ignorantie contra caeremonias legis, Levitic. 4. et 5. et pro peccatis circa damnum proximi in rebus externis, et pro perjurio, ex cupiditate habendi res alienas prolato, Levit. 6. pro aliis peccatis gravioribus, ut pro blasphemia, idololatria, homicidio, adulterio, et similibus, nulla inveniantur sacrificia instituta; sed Prophetae populum admonebant, pro his in cinere et cilicio Penitentiam esse agendam et elemosynis, aliisque bonis operibus peccata redimenda. Tertio falso Calvinus assumpsit, in Levitico Deum diligentissime, atque exactissimo ordine omnes expiandi ritus executum; id enim falsum esse constat ex his, quæ jam diximus. Quarto, falsum est quod ibidem posuit, nullis prorsus operibus admissa delicta procurari jussisse Deum: nam ipsa oblatio sacrificii, opus erat a Deo mandatam ad peccata admissa procuranda.

Quod denique Calvinus addit, oblationes illas, non hominum opera censi; non minus est falsum, quam cætera. Nam tametsi sacrificia illa, divina opera dici possent, tum quia a Deo instituta erant, tum quia sacrificium Crucis significabant, tamen erant etiam ac censebantur opera humana, et laboriosa, ac proinde satisfactoria: quia non sine detrimento rei familiaris offerebantur; quia per ea cultus patriæ, Deo ad eo cuius erat oblatio, adhibebatur: quia ex fide et pietate offerentium grata erant: *Domina enim*, ut ait Sapiens Eccles. 34. *iniquorum, non probat Altissimus nec respicit in oblationes impiorum*. Et Genes. 4. *Respexit Deus ad Abel, et munera ejus* (2): in quem locum scribens, ita loquitur S. Gregorius lib. 22. Moral. cap.: 12. *Iran judicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis.* » Et paulo post: *« Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. »* Atque hæc de valido Calvini ariete.

Sextum testimonium est Osee 14. *« Qualem*, inquit Calvinus, *compensationem a nobis recipiat Dominus, paucis verbis eleganter Osee expressit: Omnem, inquit, tolles iniquitatem, o Deus: en peccatorum remissio; et vitulos laborum persolvemus: en satisfactio. »*

Respondeo, qui Deum rogat ut omnem tollat iniquitatem, jure pollicetur actionem

gratiarum, sive laudis sacrificium. Sed quid hoc facit contra Satisfactionem? nam neque iniquitas reatum poenæ, sed culpam significat proprie, neque si Deus culpam, et poenam æternam tollat temporali manente, pro qua satisfieri debeat, non erunt laborum vituli persolvendi; nec denique, si aliquando Deus culpam, et omnem poenam ita condonet, ut nullam exigat satisfactionem, præterquam laudis, et actionis gratiarum, idcirco id perpetuum erit.

Septimum testimonium est Ezech. 36. *« Superiores loci*, inquit Calvinus, *quos citavimus, hoc nominatim volunt, hæc nos conditione recipi a Deo in gratiam, ut quidquid eramus poenæ meriti, remittat, culpam ignoscendo. Et quoties David, aut alii Prophetae peccatorum veniam petunt, simul poenam deprecantur, imo divini iudicii sensus huc eos impellit: rursus cum a Domino misericordiam promittunt, semper fere ex professo de poenis, eorumque remissione concionantur. Certe cum Dominus apud Ezechielem pronuntiat, finem se impositum Babylonicæ exilio, idque propter se, non propter Judæos: gratuitum esse utrumque satis demonstrat. Denique si a reatu liberamur per Christum, poenas, quæ inde proveniunt, cessare oportet. »*

Respondeo, quid superiores loci contineant, jam vidimus, nullum enim prætermisimus, et in nullo invenimus quod Calvinus hoc loco tam confidenter affirmat; hæc nos conditione recipi a Deo in gratiam, ut quidquid eramus poenæ meriti, remittat, culpam ignoscendo: et contra, nos multa exempla protulimus eorum, quibus Deus culpam, ignovit, et poenam tamen temporariam non remisit, ut Moysis, Aaronis, Davidi, et aliorum.

Porro David, et Prophetae cæteri, cum veniam peccatorum petunt, non simul poenam temporalem semper deprecantur, Davidis illa vox est II Regum. 24. *« Ego sum qui peccavi, et ego inique egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra domum patris mei. »* Deinde David, et Prophetae cæteri, nihil est mirum si poenam sæpe deprecabantur, et ejus remissionem populo promittebant, cum simul ad poenam sponte suscipiendam exemplo, et verbo populum hortarentur; æquum est enim, ut Deus pareat illis, qui ob ejus amorem sibi ipsi non parcunt.

Testimonium autem ab Ezechiele petiit

nihil omnino facit ad rem: nam eo loco Propheta de gratia novi Testamenti proprie vaticinatur; ait enim: *« Effundam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris et ab universis idolis vestris mundabo vos, et dabo vobis cor novum, spiritum novum ponam in medio vestri, et auferam cor lapideum, et dabo vobis cor carneum etc. »* Hanc autem gratiam certum est, propter nomen suum, non propter merita Israelitarum, Deum fecisse humano generi. Deinde etiam ad litteram potissimum de liberatione a servitute Babylonicæ Propheta locutus fuisse, quid hoc faceret contra satisfactionem, quam nos defendimus ad expiandam poenam temporalem alterius sæculi, et unicuique propriam? poenas enim hujus sæculi, et præsertim communes toti populo, jam antea docuimus non semper Satisfactionibus expiari, quemadmodum non semper immitti.

Denique illa conditionalis assertio: *« Si a reatu liberamur per Christum, poenas quæ inde proveniunt, cessare oportet. »* Si per reatum intelligamus obligationem ad poenam verissimam est; sed illud non est verum, per Christum semper liberari nos ab omni reatu poenæ temporalis; etiam nulla interveniat Satisfactio. Si vero per reatum significetur culpa, sive offensio, ob quam debitum poenæ luendæ contrahimus; falsa conditionalis assertio est. Si a reatu liberamur, poenam cessare oportet; multa sunt enim, quæ tamen orta manent, causis pereuntibus. Edificium sine ædificatore non feret; quod si semel factum fuerit, manebit, licet continuo ædificator pereat. Itaque recte S. Augustinus tract. 124. in Joan.: *« Productior, inquit, est poena, quam culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur et poena. »*

Atque ita soluta manent illa omnia argumenta, quæ Calvinus insolubilia esse, solita temeritate jactaverat; supersunt tamen adhuc alia quedam argumenta, quæ obiter Calvinus in sequentibus paragraphis, dum aliud ageret, id est, dum argumenta Catholicorum solvere niteretur, inseruit.

CAPUT XIV.

Solvuntur alia Calvini argumenta.

Igitur in eodem cap. 4. §. 35. adducit S. Joannis Chrysostomi testimonium ex lib. 3.